

Salut.

UN EXEMPLE DE SUPERACIÓ

Luz Rello és tot un mirall per als joves amb dislèxia. És una investigadora d'èxit, amb dislèxia, que ha dedicat els últims 10 anys a fer recerca en instruments per a la detecció i el suport a les persones amb dislèxia

MARTA ESPAR

“Vaig viure com la Gris passava de suspendre diverses assignatures a treure's el batxillerat, i quan la seva mare em va ensenyar les fotos de la graduació, se'm va posar la pell de gallina. També he vist créixer molts altres nens, com el Pedro i el Mikel, dos germans amb dislèxia i disgrafia, que van millorar molt després de fer els exercicis de la nostra aplicació, Piruletras”. Això és el que explica la Luz Rello, una investigadora en computrització multipremiada. Aquesta jove científica nascuda a Madrid, que va començar el doctorat al departament de tecnologies de la informació i la comunicació de la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona i continua com a investigadora postdoc a la Carnegie Mellon University de Pittsburgh (Estats Units), va ser escollida un dels millors joves innovadors per la *MIT Technology Review*, va obtenir el 2013 el premi a la Millor Investigadora Europea segons *Euroscientist*, i el 2016, el premi a la Innovació de la Fundació Princesa de Girona. Rello és dislèxica i ha dedicat els últims 10 anys a fer recerca en instruments per a la detecció i el suport a les persones amb dislèxia.

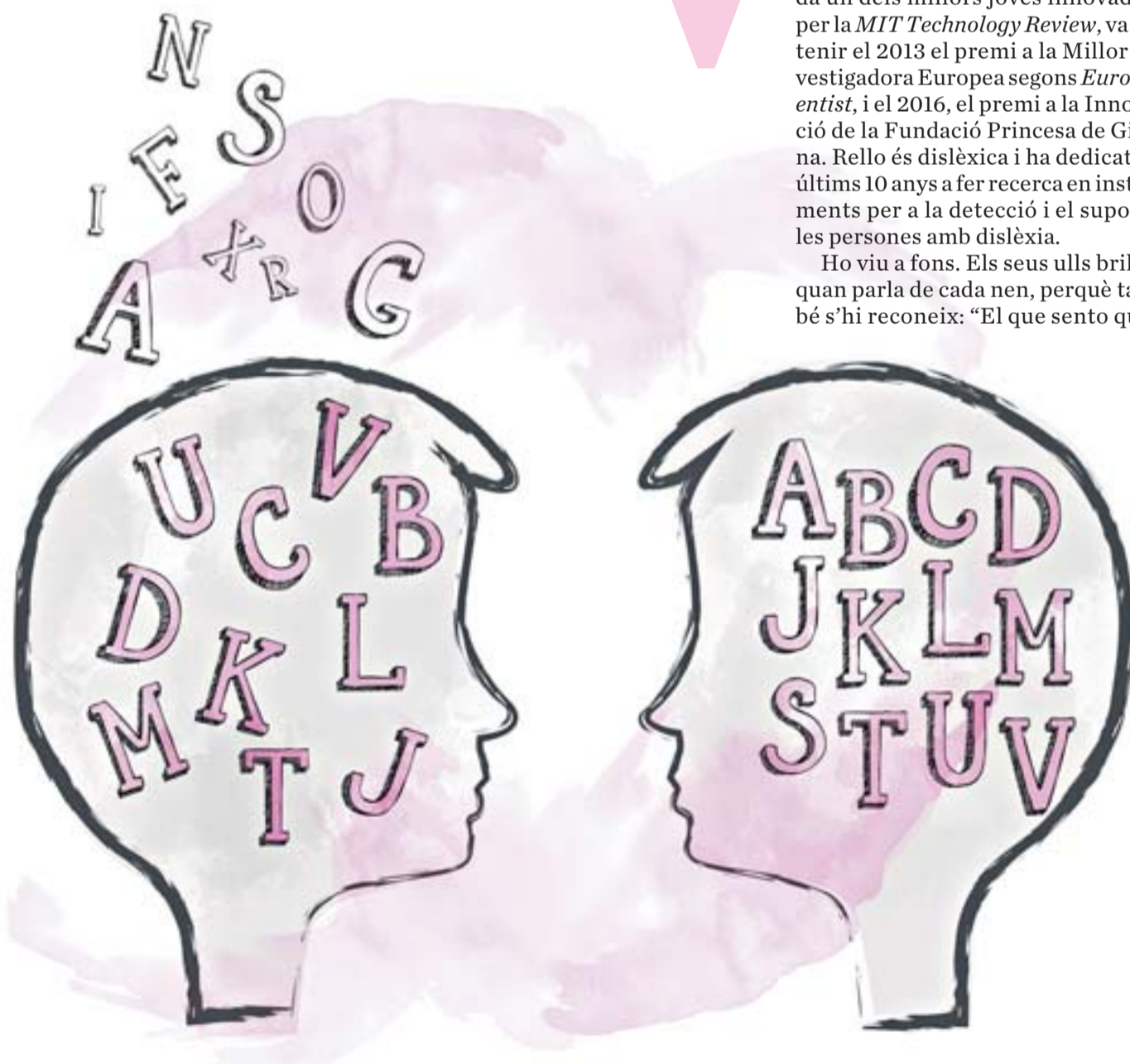
Ho viu a fons. Els seus ulls brillen quan parla de cada nen, perquè també s'hi reconeix: “El que sento quan

em reuneixo amb adolescents amb dislèxia és que tot el que fem està valent la pena. I em dona moltes forces per seguir investigant”. En qualsevol de les trobades de la Luz amb famílies –sovint per testar les seves aplicacions o la cerca d'un corrector especialitzat, que és la seva gran batalla actual–, la màgia de la seva passió pel que fa impregna la sala. Luis Darriba, president de l'Associació Catalana de Dislèxia (www.acd.cat), que la coneix molt bé, ho explica: “Quan ets adolescent i estàs contínuament fent un sobreesforç acadèmic i tens problemes d'autoestima, conèixer i escoltar la Luz, que, a més, és tan propera, és un orgull i sobretot una injecció d'autoestima per als nanos”.

A les activitats que organitza l'associació a la Casa Orlandai de Barcelona per informar als pares sobre adaptacions curriculars possibles i plans individualitzats, diu Darriba, “gairebé la coneix tothom”. Aquest efecte mirall regala optimisme als més joves, perquè veuen una persona amb dislèxia que ha arribat molt lluny. I és que la falta d'autoestima és un dels cavalls de batalla de la dislèxia, perquè s'acostuma a detectar quan un nen té problemes a l'escola i treu males notes.

RECERCA I SOLUCIONS

Amb l'objectiu de detectar-la com més aviat millor, la investigadora va crear Dydetective (<http://dydetective.com>), una aplicació que detecta de manera proactiva dificultats de lectoescriptura. Rello explica que existeixen molts indicadors de dislèxia relacionats no només amb les diferents competències lingüístiques, sinó també amb la memòria de treball, amb les funcions executives i amb diferents processos perceptius tant de tipus visual com auditiu. “El que hem fet amb Dydetective ha sigut crear jocs que aborden tots els processos i capacitats cognitives relacionades amb la dislèxia que es poden mesurar a través d'un ordinador, en funció del rendiment davant d'un exercici. Després hem aplicat un algorisme d'intel·ligència artificial, concretament una xarxa neuronal recurrent, que és capaç de classificar les diferents variables associades a cada persona, en concret, 200 per individu”, explica Rello, que afegeix que Dydetective l'han validat 10.000 nens en més de 100 es-



coles, i integra un model d'intel·ligència artificial que és capaç de predir si un nen té risc o no de tenir dislèxia amb un 90% de precisió. "Per descomptat –aclareix la investigadora–, per tenir un diagnòstic fiable cal anar a un professional que pugui confrontar el test amb d'altres que són necessaris, com les proves d'intel·ligència general".

I és en aquest punt justament on alguns professionals han obert el debat per advertir sobre un ús aïllat d'aquesta eina. Segons Darriba, que a més de president de l'ACD, també és mestre de primària a l'Escola Pepa Colomer del Prat de Llobregat, és una eina molt útil sobretot per fer un primer filtre –un prediagnòstic– entre els nens de segon de primària, sobretot en entorns sense gaires recursos econòmics. Mireia Sala, degana del Col·legi de Logopedes de Catalunya i professora del grau de logopèdia de la URL, ho explica amb molta claredat: "Un diagnòstic és molt més complex que seguir una aplicació en set minuts. Primer perquè existeixen diferents nivells de gravetat; segon, perquè en els infants amb dislèxia hi pot haver molta comorbiditat, per exemple, un trastorn per déficit d'atenció o discalculia, i tercer, perquè hi ha molts factors col·laterals, com la història educativa personal, que cal tenir en compte". Moltes vegades, continua Sala, "el llenguatge escrit no està bé perquè no està bé el llenguatge oral".

Tant els protocols de les escoles, impulsats per la Generalitat i coordinats per ella mateixa, com el DyTECTIVE són eines positives per prevenir que un nano vagi passant cursos sense detectar una dislèxia, però "no és el mateix aplicar-los en un entorn amb un nivell cultural alt que en un de baix, perquè poden donar falsos positius". D'aquí que, segons la logopeda, és imprescindible una observació clínica d'un professional sobre com llegeix, com entona, a part de les proves baremades i l'estudi de la història evolutiva del nen. Tanmateix, la logopeda, que coneix la Luz personalment, valora molt positivament totes les seves aportacions i l'efecte mirall que crea en els joves.

ESCOLA I DISLÈXIA

Un 10% de la població pateix aquest trastorn lingüístic que afecta l'àrea del cervell que relaciona les lletres amb els sons. Quan a l'escola es valoren gairebé exclusivament els continguts que s'aprenen sobre material escrit, i no la creativitat o altres habilitats de l'alumne, és quan comencen a descavalcar-se del sistema, i molts són titllats injustament de "mandrosos" o "moguts" perquè no poden seguir el ritme que marca la pauta a través de les lletres.

Luz Rello treballa amb adolescents amb dislèxia

FRANCESC MELCION

En un moment de profund debat en l'àmbit educatiu sobre l'escola actual, tant Luis Darriba com Mireia Sala adverteixen que a Catalunya es comença a insistir en la lectoescriptura massa aviat. "A l'etapa de l'educació infantil, caldria treballar el llenguatge oral i no l'escrit, perquè aprendre a escriure lletres sense un aprenentatge del sistema de sons i una consciència fonològica prèvia no té sentit", assegura Sala. Aquesta especialista en trastorns del llenguatge proposa primer dominar l'automatització de la conversió de fonema a grafema i començar a introduir les lletres a finals de P5, però no abans com es fa en moltes escoles.

I després, a primària, ¿quin tipus de model d'aprenentatge beneficia els nanos amb dislèxia? Luz Rello assegura que el que perjudica les persones amb dislèxia és un model en el qual només s'avalua la persona a través de l'escriptura (exàmens escrits, en lloc de treballs, projectes o exàmens orals) i l'aprenentatge es faci només a través de la lectura. I Darriba encara aporta una dada més: "És cert que el model tradicional unidireccional i poc basat en l'experimentació no ajuda, però si canvies el model i, per fer un projecte, demanes a l'alumne que busqui la informació per escrit i l'escriu, el canvi no serveix de res". Alternatives? No donar tota la informació per escrit, sinó també en format audiovisual, donar altres estratègies i suports, com més temps per resoldre preguntes o no comptabilitzar les faltes d'ortografia, o resoldre la major part d'un examen oralment. En definitiva, però, Darriba insisteix que caldria tractar a l'aula cada alumne de manera diferent i segons les seves necessitats. "I l'alumne amb dislèxia és dels més fàcils de tractar, quan se segueix el pla individualitzat adequat", afegeix.✱

"Avaluar una persona només per l'escriptura és perjudicial"

EN FAMÍLIA

VAGA DE DEURES

En els últims dies he llegit coses ben estranyes en relació amb una suposada "vaga de deures". En primer lloc, la mateixa paraula, *vaga*. Imaginem que un sindicat del metall, de la construcció o del que vulgueu, fes la següent declaració:

- Els treballadors continuaran treballant durant tota la seva jornada laboral, com sempre.

- A la tarda, en acabar la seva jornada laboral, els treballadors continuaran treballant a casa durant les hores que calgui, a completa discreció dels seus caps, com sempre.

- Durant un mes, els treballadors demanaran per escrit als seus caps que, sisplau, no els obliguin a treballar durant el cap de setmana. Faran, en el seu temps lliure, el que vulguin. Aniran a un museu, a passejar o parlaran amb la seva família. Si a pesar de la seva humil petició els seus caps encara els manen treballar en diumenge, només faran el que es pugui, si els queda temps.

- Després d'aquest mes, els treballadors tornaran a treballar gratuïtament dissabtes i diumenges, totes les hores que el seu cap decideixi. Com sempre.

I d'això en diuen *vaga*? Al meu poble una vaga consisteix a deixar de treballar durant l'horari laboral. Consulto encuriós la web de la convocant, CEAPA, i no veig que facin servir enlloc la paraula *vaga*. És, simplement, una "campanya". Per això, amb una proposta tan moderada, m'ha sorprès la contundència d'algunes reaccions als diaris: "Vaga absurda", "Insubmissió cap al centre escolar i els professors", "És una manera d'inculcar valors de rebuig", "Estem desautoritzant els mestres"... Destaco dues perles, aparentment pronunciades per representants sindicals dels mestres: "Les vagues s'haurien de fer contra els poders públics i l'administració" (ensenyar als nens a desobeir els poders públics democràtics és la cosa més normal del món... només l'escola té dret a obediència absoluta), i "Maleduca els alumnes, [perquè] el missatge que es transmet al nen és que el pare mana més que el professor". Algú sembla convençut que el professor mana més que els pares, i així ha de continuar.

Però no, els pares no estan interferint en l'activitat escolar. És l'escola la que porta molts anys controlant el temps lliure dels alumnes i, per tant, de tota la família.✱



CARLOS GONZÁLEZ
Doctor en pediatria